

Asia: VN/650/2022

Lausuntopyyntö toimeentulotukilain uudistamiseen liittyvästä hallituksen esityksestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausunto toimeentulotukilain uudistamiseen liittyvästä hallituksen esityksestä

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt tasa-arvovaltuutetulta lausuntoa toimeentulotukilain uudistamiseen liittyvästä hallituksen esityksestä. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi toimeentulotuesta annettua lakia, sosiaalihuoltolakia ja kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia. Esityksen tavoitteena on parantaa erityisesti sosiaalihuollon ja haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden asemaa toimeentulotuen hakijoina. Lausunto on pyydetty antamaan Lausuntopalvelussa.

Tasa-arvovaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka valvoo naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) ja siinä olevien sukupuolisyrittöiden kieltojen sekä tasa-arvon edistämiseksi annettujen säännösten noudattamista. Tasa-arvolain mukaan mm. viranomaisten ja työnantajien tulee edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.

Tasa-arvovaltuutettu vastaa sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntöön sukupuolten tasa-arvoon liittyvän toimivaltansa näkökulmasta.

Sukupuolivaikutusten arviointi

Esitysluonnoksessa on tuotu selkeästi esiin toimeentulotuen kokonaisuutta koskeva aiempi kehitystyö ja parhaillaan käynnissä olevaa sosiaaliturvan uudistamistyö. Kuten esitysluonnoksen säätämisyjärjestelyperusteissa tode-taan, niin esityksellä on yhteys muun muassa yhdenvertaisuuteen ja syrjinnän kieltoon (PL 6 §).

Esityksen tavoitteena mainitaan muun muassa tavoite edistää asiakkaiden tosiasiallista yhdenvertaisuutta niin toimeentulotuen sisällön kuin toimeen-panonkin kehittämisessä ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien sosiaalihuollon asiakkaiden aseman parantaminen. Esitysluonnos ei kuitenkaan sisällä yhdenvertaisuus- ja sukupuolivaikutusten arviointia syrjintäperusteiden näkökulmasta.

Toimeentulotuen tulee toimia kiinteästi sosiaalityön välineenä ja osana sosiaalihuollon tuen ja palveluiden kokonaisuutta. Tuen viimesijaisuus asettaa erityisiä vaatimuksia tuen toimeenpanolle, jotta voitaisiin varmistaa tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutuminen myös kaikkein eniten tukea tarvitsevien asiakkaiden kohdalla.

Edellä sanotun perusteella tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että etuuskien ja tukien käytön vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon huomioidaan. Su-kupuolivaikutusten arviointi ei saa olla pelkkä muodollisuus, vaan sillä pitää olla tavoitteena tasa-arvon toteuttaminen käytännössä. Sukupuolivaikutuksien arviointi on tärkeää osa säädösvalmistelua ja hallituksen esityksiä.

Tasa-arvovaltuutetun vuonna 2018 eduskunnalle antamassa kertomuksessa (K 22/2018) on kiinnitetty huomiota siihen, että vain noin viidenneksessä hallituksen esityksistä on ollut mukana sukupuolivaikutusten arviointi ja näistä vain kolmanneksessa on arvioitu olevan sukupuolivaikutuksia. Tällöinkään arvioinnilla ei yleensä ole ollut merkitystä lain lopulliseen sisältöön.

Viranomaisten velvollisuus edistää tasa-arvoa

Tasa-arvolain 4 §:n mukaan viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Toimeentulotukiasiakkaiden sukupuolen huomiotta jättäminen tekee tasa-arvon edistämisestä naisten ja miesten välillä vaikeata. Olisi tärkeätä analysoida toimeentulotuen sukupuolivaikutuksia eli esimerkiksi sitä, miten naiset ja miehet eroavat toisistaan esimerkiksi toimeentulotuen hakijoina,

miten myönnetty toimeentulotuki jakautuu naisille ja miehille ja minkälaisia ongelmia naiset ja miehet kokevat toimeentulotuen asiakkaina jne.

Esimerkiksi tilastojen valossa toimeentulotuen saajista 45 % on yksin asuvien miesten kotitalouksia. Kaikista yksinhuoltajanaisten kotitalouksista puolestaan 30 % saa toimeentulotukea. Sukupuolilla on myös eroja suhteessa mielenterveyteen, psyykkisiin ongelmiin ja sairauksiin sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeeseen ja käyttämiseen. Näiden tilastointi ja tutkiminen sekä erojen huomioon ottaminen on tärkeää.

Ihmisten asemaan vaikuttavat sukupuolen kanssa samanaikaisesti useat eri taustatekijät, kuten esimerkiksi maahanmuuttajatausta, ikä, sosioekonominen asema ja vammaisuus. Myös naisten ja miesten väliset terveys- ja elinikäerot sekä eri sukupuolten ja sukupuolivähemmistöjen erityistarpeet on tärkeää ottaa huomioon. Raskaus ja perhevapaat liittyvät myös oleellisesti sukupuoleen. Lisäksi on hyvä kiinnittää huomiota perheiden monimuotoisuuteen.

Esityksellä halutaan parantaa haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden asemaa toimeentulotuen hakijoina. Esityksessä viitataan kuitenkin vain esimerkinomaisesti asunnottomiin ja päihde- ja mielenterveyskuntoutujiin sekä henkilöihin, joilla on puutteita kieli-, luku- ja kirjoitustaidossa. Yhden-vertaisuutta ja tasa-arvon edistämismääräyksiä ei tarkastella sen tarkemmin. Tämän vuoksi jää osittain epäselväksi, kenen tai minkä ihmisryhmien yhdenvertaisuutta tai asemaa esityksellä halutaan parantaa. Esitystä tulisi tarkentaa ottaen huomioon mitä edellä on lausuttu sukupuolivaikutusten arvioinnista ja tasa-arvon edistämisestä.

Maarianvaara Jukka
Tasa-arvovaltuutettu

Janas Pirkko
Tasa-arvovaltuutetun toimisto